Een stukje historie zichtbaar gemaakt

De Watermolen aan de Oude Vissershaven

Stel het je eens even voor: op een mooie lentedag wandel je van de nieuwe wijk Bergse Haven richting binnenstad. Halverwege kom je op een gezellig pleintje en ga je even in 't zonnetje op het terras zitten. Achter je hoor je het hameren van een smid, het tikken van de steenhouwer, voor je zie door de raderen van een watermolen de vrolijke boten de jachthaven binnenvaren. Een droombeeld? Als het aan Hans Smeenk ligt, eigenaar van restauratieaannemersbedrijf Cauwenborgh, wordt dit binnen de kortste keren werkelijkheid. Met de verbouwing van de watermolen aan de Oude Vissershaven is hij op weg dit beeld te realiseren.

De watermolen in Bergen op Zoom is uniek in Nederland. Het betreft een zogenoemde getijdenmolen. In Nederland zijn nog enkele restanten bewaard gebleven, doch de molen van Bergen op Zoom is daarvan de oudste, het meest herkenbare en de indrukwekkendste. In totaal zijn er circa 30 getijdenmolens in het zuidwesten van Nederland geweest. De watermolen aan de Vissershaven werd in 1503 's middags om "drye uren nae noene" in gebruik genomen. Voor de bouw was Anthonie Keldermans, ook bouwmeester van het Markiezenhof, ingeschakeld.

Op instorten

Als Hans Smeenk begin jaren '90 zijn oog op de watermolen laat vallen, is deze in behoorlijk slechte staat. "Als er niets aan gebeurde, zou het gebouw beslist zijn ingestort," zegt Smeenk. "Maar ik zag de mogelijkheden, hoe mooi het zou kunnen worden." Zijn pad naar de restauratie was echter niet zonder hobbels. Alleen de aankoop duurde al acht jaar, en ook daarna kreeg hij lang niet altijd medewerking. "De gemeente had andere plannen, in combinatie met de herbestemming van de gemeentewerf. Op het stadskantoor waren ze beslist niet altijd blij met mij." Momenteel ligt de restauratie stil, terwijl de gemeente bezig is een nieuw plan voor het hele gebied Bergse Haven te realiseren en er wordt gekeken naar een bestemmingsplan wijziging voor de watermolen. Smeenk heeft inmiddels gemerkt, dat er steeds meer goodwill komt voor het tot stand komen van zijn watermolencomplex.

> "Ik zag de mogelijkheden, hoe mooi het zou kunnen worden."

"De gesprekken die we het afgelopen jaar gevoerd hebben, waren absoluut heel positief. Alleen is er nog geen concreet resultaat en dat is jammer, want ik wil heel graag verder met het werk. Er is een enorm verlies in exploitatie en je ziet nu al, dat het verval weer toeslaat."

Woonhuis

Smeenks eerste doel is al behaald: conservering van de watermolen. Een gedeelte van het gebouw is ingericht als woonhuis, waar Smeenk met zijn vrouw en kinderen woont. Zoveel mogelijk authentieke en passende materialen en technieken zijn hiervoor gebruikt. "De zolderkap is geheel traditioneel opgebouwd" wijst Smeenk. "Een houten vakwerk dat enkel met houten pennen en toognagels bijeen wordt gehouden. Na het opstellen van een gedegen restauratieplan door Jan Weijts hebben we veel mooie originele elementen ontdekt en uiteindelijk weten te behouden Restaureren is: wat is het geweest, wat is er van over en hoe ga ik er mee om. En, een beetje koppig als ik ben, hanteer ik strikt de regel dat conserveren altijd voor vervanging gaat." Halverwege vorig jaar kwam er naar zijn mening een omslagpunt tijdens een rondetafelbijeenkomst, waarbij alle beleidsfunctionarissen van restaurerende instanties aanwezig waren. Onder het motto 'Laat het Tij Keren' werden nieuwe subsidiebronnen geopperd. Nu, een half jaar verder, heeft de Provincie Noord Brabant subsidie gegeven voor historisch onderzoek en is er een bijdrage van het Prins Bernhard Cultuurfonds uit het Piso-Kuperus Monumentaal Waterfonds toegezegd, opgericht door de Bergse heer Piso en mevrouw Kuperus.

Een gedeelte van het pand moet nog verder gerestaureerd worden en zal verhuurd worden aan een instelling die openstaat voor het publiek. Het liefst ziet Smeenk dat er een soort samenwerking in komt van restauratieadviseurs, maar hij denkt ook aan een kunsthandel of horeca. In deze ruimte worden de authentieke elementen van de watermolen in beeld gebracht, zoals de kamradput, waar vroeger een enorm rad in draaide. De schuur heeft Smeenk bestemd als werkplaats, bijvoorbeeld voor een smid of steenhouwerij. "Ik geloof absoluut in het eindresultaat," zegt de aannemer. "Maar de weg ernaar toe is onevenredig zwaar. Ik hoop dat het tij inderdaad snel gaat keren, financieel en qua bestemming. De intentie dit alleen aan te kunnen heb ik nooit gehad, ik heb vanaf het begin aangegeven de steun van rijk, provincie en gemeente nodig te hebben. Dan kunnen we tenminste weer door om een stukje historie in Bergen terug te brengen." ■

Voor meer informatie:
www.getijdenwatermolen.nl